

ONDERVINDINGEN VAN EEN JONGE PREDIKANT IN NAMAKWALAND.

I.

GARIES, 12 Maart 1895.

Ik zie, dat Fahrenheit in de zon 132 graden aanwijst. In het vertrek, waar ik zit, is het 82 graden. Dus ben ik zeer dankbaar, dat ik onder dak ben, en niet in een rijtuig, zoals het geval was gedurende de laatste weken.

“Maar, waar is Garies?” zal de lezer vragen. Laat me dus kortelik een beschrijving van ons dorpje geven.

Garies is een nieuw dorpje omtrent halfweg tussen Van Rhijnsdorp en Ookiep. De naam betekent *kweek*. Het ligt aan de westelike oever van een rivier, die alhier dicht begroeid is met doornbomen, die er gedurende een gedeelte van 't jaar prachtig uitzien, als ze zo met gele wollige bloemen overtrokken zijn. De grond, waar de gebouwen staan, is hard en zout en onvruchtbaar, behalve dicht bij de oever van de rivier, waar er

2 ONDERVINDINGEN VAN EEN JONGE

in goede jaren soms mooie tuinen zijn. In de bedding van de rivier graven we water voor huiselijk gebruik.

De kerk—een gebouw, dat enige honderden aanbidders bevatten kan—ligt aan de helling van een heuvel. Dan hebben we hier nog twee winkels, waar men van alles zo wat kan krijgen. Een pastorie en een paar andere huizen voltooien ons dorp. Zeven huisgezinnen maken de blanke bevolking uit.

We hebben tot nog toe geen magistraat, en slechts voor een korte tijd hebben we een dokter gehad. We zijn dus genoodzaakt, verdraagzaam te zijn en gezond te blijven. Want de magistraat en de dokter wonen omtrent 90 mijlen ten noordwesten van hier, te Springbokfontein, dicht bij de kopermijnen. Gaan we dus nogal naar Springbok om een lastige buurman aan te klagen, dan komen we onderweg tot betere gedachten, en zien, dat de kool toch de saus niet waard is. Of, zijn we erg ziek, dan worden we op die lange reis naar de dokter, door het aanwenden van huismiddelen, gezond, of we gaan dood, voordat we hem bereiken. We vinden het dus veel geriefeliker gezond te blijven!

Het is een stille, afgelegen, eenzame plek. De zes werkdagen van de week lijken op elkander als zes gloeiende stuivers. We vinden het leven echter niet eentonig. Eenmaal in de week komt de postkar, en brengt ons brieven en nieuwsbladen.

We lezen en spreken over het gelezene, en vergeten dikwels, dat het zo warm en zo droog is. We zijn opgeruimd en gelukkig, van Januarië tot Desember !

DE KAMIESBERGEN.

Aan de oostzij van Garies rijzen de hoge Kamiesbergen, die 's winters met sneeuw bedekt zijn. De beste plaatsen liggen daar, zoals de zendingstatie van Leliefontein en de plaatsen van de Engelbrechts en Coetzee's.

Toen ik nog alleen was, woonde ik boven op de Kamiesbergen, op de plaats Karas, behorende aan mijn onvergetelike ouderling, Mias Coetzee. Hij was een van Gods edellieden op de aarde,—één van die mannen door God zelf opgevoed, en hier en daar op de voorposten van het kristendom geplaatst, om ons te tonen hoe een burger van het Godsrijk er uitziet. Hoe gelukkig de jonge predikant, die de eer heeft, zulk een lieveling Gods en der mensen tot vriend en raadsman te hebben ! Hij was niet rijk, of windmaker, of hooggeleerd, maar zoet en lief en kinderlik en zonder vrees. Salomo zegt : "Een zachte tong breekt het gebeente." Dit was waar van Oom Mias. De boosaardigste mensen, en zelfs dieren, overwon hij door zijn onweerstaanbare zachtheid. Hoeveel goeds heeft die edele en zachtmoedige man uitgericht ! En hoe hartelik kon hij met de medemens

4 ONDERVINDINGEN VAN EEN JONGE

in smart en vreugde delen! Hoe lekker kon hij lachen, als ik hem een of ander van onze studentegrappen vertelde! Ik denk dikwels hoe hartelik hij nu met de blijde kinderschare zich verheugt. Menigmaal staat hij daar op een hoek van de

De huisvrouw van Oom Mias Coetzee.

gouden straten, om de spelen van de knechtjes en maagdjes gade te slaan, zoals hij hier beneden placht te doen. Wat altijd zo in het oog lopend was, was dit, dat Oom Mias niet wist, dat hij zo goed was. Hij dacht maar altijd eraan hoe goed

PREDIKANT IN NAMAKWALAND 5

de Here toch is. Op zijn graf kan men zonder aarzelen schrijven: "Zalig zijn de vreedzamen, want ze zullen Gods kinderen genaamd worden."

In 't begin van 1889 betrok ik met mijn vrouw onze nieuwe pastorie te Garies. En van hier ondernam ik mijn reizen naar de vèrverwijderde hoeken van het Zandveld, Hardveld en Boesmanland. Namakwaland is zowat 18,000 vierkante mijlen groot. Vandaar dat de leraar weken aaneen tussen de wielen moet leven, als hij de mensen voor onze Kerk behouden wil.

6 ONDERVINDINGEN VAN EEN JONGE

II.

OP REIS.

DRIE dagreizen ten n.o. van hier, aan de mond van de Buffelsrivier, ligt een plaats, Grootmis genaamd, die ik gewoonlijk in de maand Februarie bezoek, ten einde buitenkerk te houden.

Maandagmorgen vroeg begint de reis. Het blijft de ganse dag heuvel op en af, totdat men Soebatsfontein bereikt. Hier is een sterke fontein, die uit een kleine verhevenheid in de grond, reeds eeuwenlang, voortvloeit. Droogte of regen maakt geen verschil in de hoeveelheid van het water. Een eigenaardigheid van deze sterke en standhoudende bron is, dat het water lauw is en zuurachtig van smaak.

De eigenlike naam van de plaats is Doorn Soebattersfontein. Hier, zo verhaalt men, hebben in de dagen van olim, enige Hollanders te vergeefs "gesoebat" om hun leven. Doch de Boesmans kenden geen genade!

Dinsdag en Woensdag houden we kerk en biduur in het woonhuis van de lieve broeder Eduard

Mostert. 't Is één van de aangenaamste kerkplaatsen in het land. Was het water meer bruikbaar voor tuinen en landerijen, dan kon men hier het mooiste dorp in Namakwaland hebben.

Op Donderdagmorgen wordt de tocht vervolgd over tamelijk gelijke harde grond, totdat we Witduin bereiken. Deze naam zegt u dus, dat we ons nu in het Zandveld bevinden. Het witte duin, dat een oppervlakte van een paar duizend treden beslaat, ligt als een eiland van wit zand in een oceaan van roodvaal zand. In het witte zand, dat aan de zendingstatie van Kamaggas behoort, is overal water te vinden. Maar in het roodvale zand graaft men te vergeefs.

Op de plaats Witduin en vele uren ten westen van daar is geen klei te vinden. De heer Kotzé richt dus ijzeren huizen op, en gaat klei voor de vloeren en bakovens op verre afstand halen. Hij heeft ook al een paar boompjes aan het groeien, en daarom heb ik die man zo hartelijk lief. Zijn gronden zijn helemaal waterloos; daarom woont hij op de uiterste grens daarvan bij het witte duin, en betaalt huur voor het gebruik van het water. Hij zoekt echter gedurig naar water, en heeft zich een kras ijzeren boor gemaakt, waarmee hij tot op een aanmerkelijke diepte boren kan, door altijd stukken aan te lassen. Gelukt het hem water te raken, dan kan hij verdere kosten maken, en een put zenken, en de woestijn doen bloeien als een roos. Die man heeft een kop op de schouders!

8 ONDERVINDINGEN VAN EEN JONGE

We laten onze zes paarden goed drinken, vullen onze watervaten, en reizen dezelfde Donderdagavond nog ver in de zware zandwoestijnen voort. Het gaat natuurlijk bijna altijd op een stap. Ach, het is vervelend, maar klagen helpt toch niet. Eindelijk is het erg donker, en daar het tot de zeldzaamheden behoort, dat een rijtuig langs die weg gaat, spannen we onze afgematte paarden midden in de weg uit. In een zandpad moet men in het spoor blijven. Als men uitdraait, is het een jammerlijk gesukkel om weer in het spoor te komen. Men kan zich dood lachen om de potsierlike bewegingen van de paarden gade te slaan, wanneer de drijver zegt : "Trek !" De een stijgt in de lucht, de ander beurt naar voren, een derde rukt een streng aan stuk, totdat de kar losraakt, en in het spoor komt ; dan stappen de lieve dieren geduldig verder.

Maar, we blijven van nacht hier.

RANDOM HET VUUR.

Het vuur brandt spoedig helder ; de grote zwarte ketel heft een allerbekoorlijkst lied aan ; de worst en karbonaadjes sissen, en spatten, en dartelen op de gloeiende kolen ; de geurige walmen doen je watertanden ; en je hebt vrede met alle mensen ! Drie kommetjes heerlijke zwarte koffie, een paar worsten en twee en een halve boerbe-schuit stillen de knagende honger. Wat is het toch

heerlik, zo ver van de woelende menigte, in een eenzame woestijn bij het vuur te zitten !

Nu worden de pijpen aangestoken ; er wordt over leeuwen en tijgers gezelt, en de leraar verhaalt de wonderlijkste dingen, die hij in de laatste tijdschriften gelezen heeft.

We danken de Heer voor al zijn weldaden aan ons bewezen gedurende de dag ; voelen, dat we veilig kunnen rusten onder de schaduw Zijner vleugelen, en vlijen ons neer.

Het bed is zacht als dons ; de verschroeiende hitte heeft plaats gemaakt voor een met leven en dankbaarheid vervullende koelte. De onbewolkte luchtgewelven schitteren met ongeëvenaarde heerlijkheid, en doen de gedachten boven 't vlak van de aarde zweven.

De stilte van de nacht wordt nu en dan verstoord door een paar jakhalzen, die een treurzang aanheffen over hun verslagen bloedverwanten. Misschien is 't meteen ook hun zwanezang, want zes shillings per staart is niet te versmaden.

Zal de Regering niet later verplicht zijn weer jakhalzen in te voeren ? Muizen maken toch hun lievelingsgerecht uit, en men heeft op sommige plaatsen ondervonden, dat die kleine dieren op schrikbarende wijze toenemen, waar men hun natuurlijke vijanden uitroeit. Het kleinvee wil op zulke plaatsen niet weiden, waar de grond door muizen ondermijnd is.

En de grauwwat—waarom wordt dat fraaie en

10 ONDERVINDINGEN VAN EEN JONGE

nuttige dier vermoord? Omdat een kleinkind van haar misschien dicht bij een dorp is gaan wonen, waar hij nu en dan voor de verandering een kuiken heeft verslonden? Al het nut, dat hij doet, wordt met ondankbaarheid voorbijgezien, en om een paar onnozele hoenderkuikens wordt het doodvonnis door de wrede mens tegen het ganse geslacht uitgesproken en op meedogenloze wijze voltrokken!

Ou Joost Engelbrecht gaat nog verder, en tracht zelfs, de nooiensuilen, met hun grote ogen en sierlike kraagjes, uit te roeien. Hij zegt, ze bemorsen zijn zolders! En nu klaagt hij steen en been, dat de muizen zijn veld verwoesten. Geen wonder! De nooiensuil voert de ganse nacht krijg tegen de muizen. Elke vijf of tien minuten komt hij met een sissend geluid naar het nest terug, en brengt een muis voor zijn jongen, die van verschillende ouderdommen zijn. In zulk een uilenest, in de toren van de kerk te Garies, vonden we verse en bebroeide eieren, zeer kleine uilekens, pas uit de dop en grotere, tot zulke, die reeds met de oude op de jacht konden uitgaan. Daar is dus nooit een wapenstilstand, want de familie vermeerdert bij de dag en wil net eten.

Ik kan niet denken, dat het een gezonde politiek van onze Regering is om al de roofdieren te willen uitroeien. Wordt de mens veredeld door op laaghartige wijze met vergif die dieren bij hopen om te brengen? En slecht vergif, dat

langzaam werkt! Welk een benauwdheid, welk een verschroeiende dorst, welk een gekerm, terwijl die arme dieren hun stervende en van pijn krimpende leden door het dikke zand voortslepen om het water, dat uren ver verwijderd is te bereiken! En hoe weinig van hen zijn lammervangers geweest? Laat men dan die doden, en op een meer ruitelike wijze! Of laat het vergif goed zijn en spoedig een einde aan het leven maken! Leren de luiaards van een land werken, waar ze zo gemakkelijk zes shillings verdienen kunnen en dat nog al door vergif? Waarlijk het Goevernement zal ons eindelijk moeten betalen, als we onze paarden van voeder voorzien! Onze vaders kregen nooit betaling voor het uitroeien van dieren, en toch hebben ze hun kudden tegenover hen beschermd. En zij hadden oude sanna's en baviaanbouten, waar wij met snelvurende geweren gewapend zijn. Zij schoten op een haar, dat het niet miste. Wij gaan als sluipmoordenaars te werk met vergif.

Nu, goede nacht, arme roofdieren, jullie uren zijn ook geteld, en de eenzaamheid van deze gewesten zal weldra voor de reiziger bijna ondragelijk worden!

III.

OPMERKZAME ZANDVELDERS.

Na enige uren gerust te hebben, zetten we onze reis voort.

De Zandvelders zijn zeer opmerkzaam, en kunnen, gelijk Sherlock Holmes, spoedig een geschiedenis uit een paar feiten opmaken. Zo zegt een misschien :

“O, Jan Meyer is ok al verbij, kerktoe. Hij is gister hier langs.”

Ze kennen zijn spoor en het spoor van al de burens. De dauw ligt erop; dus is hij gisteren reeds voorbij.

“Waar sou die wegloper-pêrd dan vandaan kom?”

“En dit is een stalpêrd,” hoort men misschien weer, terwijl men geen bewijs van het paard kan zien. De jonge man echter ziet aan de indrukken in het zand, dat de klauw afgerond en welgevormd is,—iets dat geheel vreemd is aan de paarden van het Zandveld; die hebben klauwen als blakers. Op de grond heeft hij ook iets zien liggen, waaraan

hij weet, dat het dier kort geleden nog op stal was.

“Dit moet verlede Woensdag hier verskrrikkelik warm gewees het.”

“Waarom?” zei ik.

“Sien Meneer dan nie, hoe plat al die bossies getrap is nie? Die sand word so heet, dat die beeste daarop nie kan staan nie en so perbeer hul, met elke poot op 'n bossie te staan.”

IN HET ZANDVELD.

Hoewel bijna geheel en al waterloos, is het Zandveld toch uitstekend geschikt voor veeboerderij. De boeren aan de mond van de Buffelsrivier dringen met hun vee tot diep in de woestijnen, slapen twee nachten in het veld en één nacht thuis om het vee water te geven.

Hier en daar in het veld ziet men een vat met water staan. Dit is voor de wachters; die vullen een kalebas, en dragen die naar de plaatsen, waar ze weiden. Soms ook hebben ze een klein rolvat, dat ze achter zich aanslepen.

De Zandvelder zal niet licht van dorst omkomen. Hij heeft allerlei plannen: Toen Tijs Schreuder en ik eenmaal langs deze weg reisden en bij een groot taaibos uitgespannen waren, vulde hij enige lege bottels, die er lagen met water uit ons vaatje. Hij verborg die bottels in het zand. Gaat hij nu

14 ONDERVINDINGEN VAN EEN JONGE

uit om beesten te zoeken, en de dorst begint hem te kwellen, dan gaat hij naar zulk een plaats, waar hij of iemand anders dat water begraven heeft.

Men zegt, dat de vogeltjes hun dorst lessen aan de dauwdruppelen, die des morgens aan de schelpen bij de zee hangen. Ik heb dit niet gezien, en weet dus niet, of het zo is.

In de winter drinkt het kleinvee geen water. Het veldgewas is dan zeer sappig, en de boer blijft maanden in het veld. Beginnen de schapen tekenen van dorst te vertonen, dan trekt men terug naar de woonplaats, en heeft soms moeite om de lammeren, die nog nooit water gezien hebben, te leren drinken.

De reiziger in die gewesten krijgt dus niet de kans zich te wassen, zo dikwels als hij wenst. Men wordt er dan ook zo trapsgewijze aan gewend, als men geen water te sparen heeft. De handen maakt men met zand schoon en ook de schotels. Het aangezicht moet wachten, totdat men bij water komt! Hier in het Zandveld kan de reiziger in één dag van Kamaggas, of van Witduin tot aan de mond van de rivier reizen als zijn paarden goed zijn, en zo de gelegenheid hebben een bad te nemen. Maar het gebeurt meermalen, vooral in de wijk Boesmanland, dat men drie dagen geduldig moet wachten, voordat men het genot smaakt, het aangezicht van stof en zweet te reinigen.

DE BRANDZIEKTEWET ONUITVOERBAAR.

Hoe 't met de arme boeren gaan zal, vooral in zulk een vreselijk droog jaar, als ze het weinige water moeten gebruiken om hun schapen te wassen, weet ik niet. Ik ben een voorstander van de wet geweest, toen ik nog te Murraysburg onder de wolboeren woonde. Ik ben echter negen jaren in Namakwaland werkzaam. Ik ken het land en zijn eigenaardige moeilijkheden, en ik wens van harte, dat ik de voorstanders van de wet op mijn twee laatste tochten kon meenemen. Ze zullen, door daadzaken en dorst overtuigd, geen gedachte meer koesteren, om ons arm, afgezonderd land onder de brandziektewet te brengen.

Het oprechte namakwaschaap is een mooi dier. Hij is hoger op de benen en zwaarder van lijf, hoewel dunner van staart, dan het gewone kaapse schaap. Hij kan de droogte beter staan dan andere soorten van schapen. Zijn vlees is een lekkernij, geurig gemaakt door de uitgezochteste kruiden van het veld, waarvan hij leeft. Dit is een zegen in een land, waar groente zo schaars is.

Brandziekte is nauweliks bekend onder deze soort van schapen. Met merino's boert men hier niet. Men dwingt ons, de schapen te wassen; maar zal dit de brandziekte te niet doen? Gewisselijk niet, zolang er nog springbokken zijn. Deze wilde bokken, die men niet dippen kan,

16 ONDERVINDINGEN VAN EEN JONGE

overdekken het land in sommige jaren, en zijn dikwels stijf van de brandziekte, en zullen alzo steeds de pest verspreiden. De meeste boeren laten hun vee niet in kralen slapen. En daar men zo dikwels rondtrekt, hebben vele duizenden van schapen geen vaste plaats, waar ze de nacht doorbrengen. Vandaar dat ze altoos schoon en gezond zijn.

Maar, ik ben op reis naar de kerkplaats, en ga ik me op politiek gebied begeven, dan kom ik er waarschijnlijk nooit. Want de politiek is een doolhof en de predikant, die er zich te diep in laat, heeft spoedig verdriet van zijn leven !

DE FAMILIE COETZEE.

In deze uitgestrekte gronden worden paarden en beesten soms geheel wild. Er zijn paarden zonder baas. Er zijn troepen beesten behorende aan een weduwe Coetzee, die geheel en al wild zijn. Je betaalt £1 sterling, en dan kan je er één doodschieten als je hem onder bereik van je martini krijgen kunt.

Die weduwe Coetzee en haar man hebben vele jaren in deze woestijnen rondgezworven en, tot op hun oude dag, nooit in een huis of zelfs in een hut gewoond. Hoe gezond en aangenaam is zulk een leven, hier in de vrije natuur !

Vijf wakkere zoons groeiden daar verwijderd

van hun medemensen op. Op de een of ander wijze leerden ze lezen. De Bijbel kennen ze zeer goed; maar sommigen van hen weten ook tamelijk veel van de wereldgeschiedenis. Ik zat eenmaal iets te vertellen, toen Albert Coetzee zei: "Is dit niet gebeurd in de tijd van Karel II. van Engeland?" Diezelfde dag weer spraken we over iets anders, en ik vond toen, dat hij thuis was in verscheiden boeken. Men krijgt in die afgelegen plaatsen een boek in de handen, en leest en herleest 't, totdat men het kent.

Men wordt somtijds zo aangenaam verrast door de kennis, die ten toon gespreid wordt door mensen, die geen gelegenheid hadden een dege-lijke opleiding te genieten. Als je de werken van Flavius Josephus niet bijna van buiten kent, blijf dan ver van Keerom, de plaats van ou slim Theunis Kotzé! Gelukkig had ds. A. Albertyn me verteld, dat er mensen in Namakwaland waren, die Josephus gelezen hadden. De laatste weken te Stellenbosch besteedde ik dus ook om dat boek nog eens door te werken. Ik was dus klaar voor de oude reus!

Mijn ouderling Jannie Cornelissen weer is zeer bedreven in de werken van Klinkenberg. Ik geloof, dat hij al de delen doorgelezen heeft. Hij heeft een goed geheugen, en is altoos gewillig om mingevoerden het woord Gods duidelijk te maken.

ARME BLANKEN.

Aan de ander kant zijn er degenen, die van geslacht tot geslacht al dieper zijn gezonken, totdat ze slechter dan de hen omringende heidenen zijn. Ze hebben niets en willen niets hebben; kunnen niet lezen of schrijven, en vluchten vooral van de godsdienst weg. Waarlik, indien de Afrikaner Gods Woord loslaat, dan wordt hij een ellendeling, die te beklagen is. Ik weet niet, wat te doen om die mensen te redden. Ze wonen meestal op zulke ontoegankelijke plaatsen, dat men hen slechts bij toeval ontmoet. Gelukkig zijn er niet velen, die zo laag gezonken zijn. Doch ik vrees, dat bij de toenemende armoede, het getal van deze wilden zal aangroeien, als er geen onderwijzer onder hen gaat wonen, om hun logge zielen uit stof en draf opwaarts te heffen. Eén predikant kan toch in een land, waar de gemeente in zo vele groepen verdeeld is, die zo oneindig ver van elkander wonen, niet veel uitvoeren.

Veel, zeer veel hangt af van de ouders.

Die oude heer Coetzee, die hier ver van zijn medemensen woonde, voedde zijn kinderen op in de vreze des Heren. Ze zijn gezonde, mooie kerels, opgeruimd en zeer spraakzaam. Ze gedragen zich goed in gezelschap, zijn net op hun kleding, en gaan met de veeboerderij vooruit.

BOSLUIZEN EN SAMPA'S.

Het wordt tijd om het middagmaal te houden. Ik spande eenmaal hier ergens uit, en ging op de grond zitten, toen Jan me waarschuwde om niet te lang op de plaats te blijven. We stonden dus te eten, of liever we liepen rond met het voedsel in de handen, want de bosluizen liepen in menigte rond, dorstende naar bloed. Van die dag af ben ik zeer voorzichtig.

Er is ook een ander soort bosluis, die zich in het zand, onder de schaduw van een boom verbergt. Hij verheugt zich in de naam van *sampa*.

We spanden op deze tocht onder een *taaibos* uit om het middagmaal te gebruiken. Mijn reisgenoten zeiden, dat het veilig was, en sliepen spoedig in. Ik vertrouwde de vrede niet. Spoedig zag ik ook een bontpootje, en je weet hoe vast hij bijten kan, en hoe je jaren lang nog het litteken draagt, waar hij zich tot over zijn nek in je levend vlees verborgen heeft! Ik wierp hem in het vuur, en ging midden in de weg onder de kar liggen. De hitte was ondragelijk, en ik verlangde terug te gaan naar de schaduw. Maar, o wee, daar zag ik de sluwe vijand, heen en weer lopen over de plaats, waar ik kort te voren gelegen had. Het woord "sampa" werkte als een tovermiddel op mijn reiskameraden. Ze sprongen op, want de beet van dit monster onder 't luizegebroed is veel

20 ONDERVINDINGEN VAN EEN JONGE

erger dan van een "bontpootje." Hij bijt, dat het bloed je afstroomt. De plaats zwelt en jeukt en brandt, alsof er vergif in is. De enkele bomen, die je in het Zandveld en ook in Boesmanland als een zeldzaamheid misschien mocht aantreffen, zijn niet te vertrouwen. De zon drijft de beesten onder de schaduw, en de sampa valt hen aan, en bulkende van machteloze woede, moeten ze terug op het gloeiende zand. De mens verkiest liever in de zon te blijven, als hij weet, dat de vijand het gebied onder de boom veroverd heeft.

Om onze aandacht van deze walgelijke insecten af te trekken, kwam er een troep struisvogels voorbij. Ze zijn de schoonste vogels, die ik ooit gezien heb. Met vorstelike tred stapt de glinsterende, zwarte vogel met zijn prachtige, sneeuw witte pluimen daarheen, alsof hij nooit in zijn leven gehoord had van het akelig gedrocht, dat sampa heet. Er zijn nog honderden van struisen, die ongehinderd deze uitgestrekte eenzaamheden verlevendigen.

IV.

DE KERKPLAATS TE GROOTMIS.

WE kwamen Vrijdagavond te Grootmis. Hier wonen omtrent tien huisgezinnen. Zowat over de honderd personen komen daar ter kerke, sommigen van verre afstanden.

't Is me altoos een genot, een ware zielsverkwikking, het Evangelie alhier te verkondigen. Er is zulk een dorst naar het woord. Men is zo verblijd, de leraar en de ouderling te ontmoeten. Wij, die uit het Binnenveld komen, moeten nu alles vertellen van wat er onlangs gebeurd is, en hoe het met de betrekkingen gesteld is. Als er nog tijd is vóór de avondgodsdienst, gaan we wat rond onder de mensen, ze aansporende om toch ook eenmaal in het jaar naar Garies of Bowesdorp te komen.

Voor al trachten we de jonge mannen te bewegen om meer dikwels naar het Binnenveld te komen; want, daar ze ver van anderen wonen, trouwen ze van geslacht tot geslacht met hun familiebetrekkingen. Het is op sommige plaatsen allertreurigst

22 ONDERVINDINGEN VAN EEN JONGE

gesteld met de kinderen. Hun gezicht is slecht, ze zijn arm van verstand, of hebben andere gebreken. Ik heb soms geweigerd, zulke huweliken in te zegenen. We willen onze mensen opheffen, doch als we voortgaan, zulke huweliken toe te laten, zullen we het getal ongelukkige mensen vermeerderen. De ouders kunnen er veel aan doen om zulke huweliksverbintenissen tegen te gaan, en ik ben dankbaar, dat in de laatste tijd velen dit ook doen. Anderen zijn op me verstoord, en zeggen: "het is de wil des Heren, als kinderen met een of ander gebrek in de wereld komen."

Met de opvoeding van de kinderen is het treurig gesteld. Op het ogenblik hebben we geen school in de Buffelsrivier. De vrome tante Hessie Kotzé, die er vele jaren heeft gearbeid, is de rust ingegaan, en we hebben tot nog toe niemand om haar plaats in te nemen. De onderwijzer, die in deze streken wil arbeiden, moet zich vele ongemakken getroosten en teleurstelling verwachten. Want pas is de school begonnen, of daar komt de droogte, of een of ander onvoorziene moeilijkheid, en het werk moet weer gestaakt worden.

De rivier, waaraan Grootmis ligt, blijft soms tot veertien jaren droog. Grote zandduinen versperren dan de mond van de rivier. Een paar jaar geleden dacht ik, dat het water, als het weer mocht regenen, nooit weer de zee zou kunnen bereiken, maar een meer zou moeten vormen. Doch de

dijken, hoewel vele malen verdubbeld gedurende die lange reeks van dorre jaren, moesten eindelijk wijken voor de ontzaggelike watermassa's, en de trotse rivier vermengde zijn wateren nog eens met de rusteloze oceaen, en toonde dat hij niet zonder reden de naam draagt van de Buffelsrivier,—de kwaaie stormloper!

't Is Zaterdagmorgen. Er is veel te doen. Een bad in de zee zal de lichaamskrachten ophouden. En de zee is niet ver. In de koele ochtendlucht spoeden tien of twaalf van ons te paard over de zandduinen, en wentelen ons als tornijnen een kwartier lang in het verfrissend water.

Dank, lieve Heer, voor de herlevende kracht van het ziltig nat! Het bloed danst me nu weer door de aderen, en mijn werk zal in opgewekte geest gedaan worden.

Deze wijk wordt als een afzonderlike gemeente behandeld. Zo moest ik bij deze gelegenheid een diaken voorstellen, aanneming en avondmaal houden, kinderen dopen, en twee paren in het huwelijk bevestigen.

Onze formulieren zijn toch al te lang! Geloof niet, dat een sterke man vermoeid wordt, als hij zes- of zevenmaal het Evangelie moet verkondigen, maar in vijf weken tijds viermaal de meeste van die formulieren af te lezen, dit is boven zijn lever!

En dan zucht de boer nog: "Ach, ons arme boere moet so swaar werk; die predikante het dit tog so lekker!"

24 ONDERVINDINGEN VAN EEN JONGE

“Ai, vriend, moet tog nie so praat nie! Die predikant krij dit al jammers so hotagter, dat hij homself wil uitspan.”

Maar hij mag niet. De nood is hem opgelegd, en wee hem, als hij het Evangelie niet verkondigt.

DE VERMAARDE LEUNINGSTOEL.

In zijn “Memorials of South Africa” verhaalt de stichter van de zendingstatie te Leliefontein, hoe vreselik hij geleden heeft, toen hij eenmaal, over een gedeelte van dit Zandveld, naar de Kamiesbergen, te voet moest gaan. Het water in de fles was spoedig uit. De Januarie-zon en het zware zand sloopten zijn krachten, totdat hij machteloos ter aarde zeeg.

Kort te voren had Shaw nog beproefd, om zijn jonge reisgezel, Muntingh, te bemoedigen, door hem voor te lezen, hoe God Ismaël en Hagar gered had, toen ze in de woestijn van Berseba van dorst versmachtten.

En nu, zal het geloof van de Godsman zegevieren, of zal het wanhopig woord van de jonge Kapenaar vervuld worden: “Ach, mijn vader, ik zal u nooit weer zien, ik sterf van dorst in deze woestijn”?

Neen, daar in de verte nadert een schaapherder met zijn vee, en de dorstigen zijn gered. Toen ze op de plaats van de eigenaar van het vee kwamen,

vertelde hij hun, dat hij gemeend had, zijn schapen die morgen in een geheel andere richting te zenden. Doch hij ontwaakte een halfuur later dan gewoonlijk, en de wachter was toen reeds in de richting getrokken, waar de verdwaalde reizigers lagen.

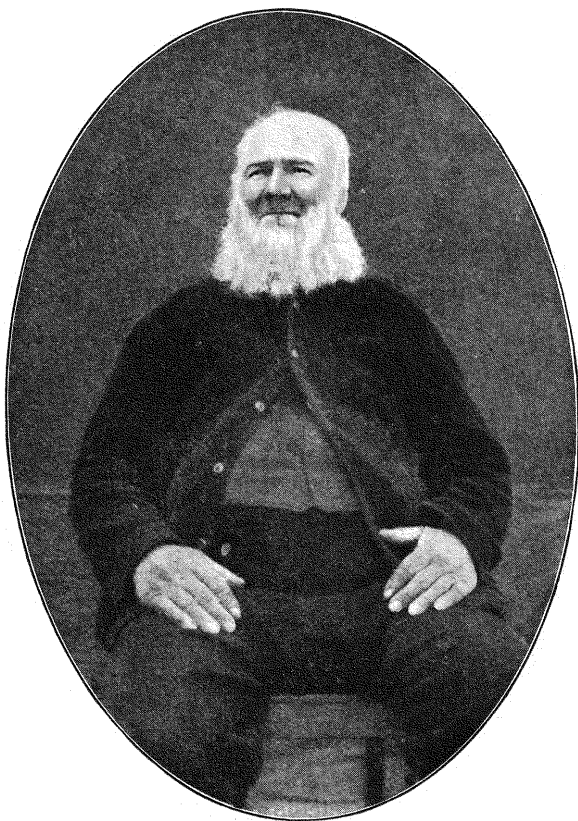
Was dit bloot toeval?

Lezer, als u de Engelbrechts, van Zoutfontein, kent, dan zal u het niet kunnen geloven, dat een Engelbrecht zich al ooit verslapen heeft. Ze maken u het leven moe door zo onmenselijk vroeg op te staan! Maar ditmaal liet de Heer een diepe slaap vallen op Willem Engelbrecht, en hij sliep, omdat God zijn trouwe Barnabas Shaw in het geloof versterken wilde.

Nadat de reizigers goed gerust hadden, zond Engelbrecht hen tot bij Elleboogsfontein, de plaats van Ou Tante Kaatje Van den Heever. Als een grote zee-koe zat ze in een ruwe leuningstoel, die op een kleine rustbank geleek. Ze moet ontzagge-lijk dik geweest zijn. Ze bestierde haar grote boerderij uit die leuningstoel. Ze had altoos enige stevige latten en haakkieries gereed, en menig Hottentot, die uit het spoor trapte, moest "voorbij-komen" en ondervinden, dat "Ou Nooi" een reuzekracht in haar armen had, hoewel de benen het lichaam niet dragen konden. Op één van de leuning- en is een bakje van geslagen ijzer ingelaten, waar die lieve oude tante de mergbenen uitstampte, die zo bevorderlijk voor haar wasdom waren.

Dit was zestig, zeventig jaar geleden. Toen ik

26 ONDERVINDINGEN VAN EEN JONGE

Gert Kotzé, Grootvlei, Namakwaland. 1892.

nu enige jaren geleden het huis te Grootmis binnentrad, vroeg ik: "En waar komt u aan de stoel van Ouma Van den Heever?" Ik vertelde hoe Shaw, Campbell en andere reizigers daarvan geschreven hadden, en hoe ik dus de stoel kende. Mejuffrouw Kotzé vertelde me, dat 't een erfstuk in de familie is, en altoos van moeder tot dochter overgegaan is, totdat ze nu de gelukkige eigenares ervan geworden is. Ik denk, dat zij en haar twee zusters nu gelijk plaats kunnen nemen in de stoel, die haar vorstelike betovergrootmoeder geheel opvulde! Dat ik bij voorkeur op die stoel zit, is zo goed bekend, dat zelfs de huismoeder hem niet gebruikt gedurende de kerkdagen.

"Meneer is tog al te lief ver ou goeters!" zeggen de mensen.

HUISTOE!

Op Maandagmorgen, vóór het aanbreken van de dag, begonnen we de terugreize. Ditmaal ging het niet over Witduin, maar in en langs de Buffelsrivier op, naar Kamaggas.

We hadden één van die ouderwetse stampkarren, de enigste, die ik ooit in Zuid-Afrika gezien heb. 't Is een grote kar, met ruimte voor zes tot acht personen. De kar werd gemaakt, toen veren nog onbekende weeldeartikelen in ons land waren.

28 ONDERVINDINGEN VAN EEN JONGE

Het pad, langs en in de bedding van de rivier, is zeker één van de akeligste wegen, die men zich voorstellen kan. De blinde klippen schijnen zich opzettelijk onder het zand te verbergen, om de arme reiziger tot wanhoop te drijven.

Zelfs de namen van de woeste, onbewoonde plaatsen langs de weg zijn allesbehalve welluidend, zo als Koekabazeep, Bontkoei, enz.

En de hitte tussen die hoge zandwallen, is "nie hierso nie." Ik vergeet 17 Februarie 1895 zeker nooit. Dit was de warmste dag, die ik ooit beleefd heb. Het was alsof de wereld in de brand kon slaan. We vonden eindelijk een overhangende rots, waar we inkroepen. Daarin was het broeiend, smorend warm, doch niet zo schroeiend heet als daarbuiten in de zon en in het zand. In die klipoven kwam ik tot de ontdekking, dat het minder ondragelijk moet zijn, gekookt dan gebraden te worden. Een kreeft kan zich dus gelukkig wanen, dat hij in de pot, en niet op de rooster voor de tafel bereid wordt!

Ik heb hier iets gezien, dat ik tevoren nog nooit gezien had. We waren bij een water in de rivier uitgespannen. Doch de paarden proefden dat water niet eens. Neen, als honden groeven ze, elk voor zichzelf, een gat in het zand. Dan stonden ze er in te loeren, totdat het vol water werd, en dronken het dan leeg. Eén van de paarden deed niets aan het werk, maar schopte één van de gravers eenvoudig weg, en dronk het water uit.

Gert Mostert vertelde me toen, dat de paarden in het Zandveld dit altoos deden, als het water te zout en te warm is. Het schelme paard komt uit het Hardeveld, en heeft dus nog niet geleerd water te graven.

Doch het wordt tijd om verder te gaan. We stampten dus maar weer voort, totdat we eindelijk, lijfzeer en afgemat van de vreselike hitte, te Kamaggas aankwamen. Deze is de welbekende statie van het Rijns Zendinggenootschap. De vader van onze ds. Weich heeft er vele jaren gearbeid. Het is een ware oase in de wildernis. Lemoen- en andere vruchtbomen zijn er in overvloed. Het water is sterk en standhoudend, en de grond vruchtbaar. Het huisgezin van de zendeling is zeer gastvrij. Men vergeet de vermoeyenis spoedig bij het gezicht van al het groen en bij het genot van koffie en een pijp onder de lommerrijke bomen.

Te Garies arriveerde ik op Woensdagavond, na een afwezigheid van tien dagen. Drie dagen zal ik nu kunnen rusten, voordat ik mijn lange tocht door het land van de Bosjesmannen moet aanvaarden.

V.

VAN GARIES NAAR BOESMANLAND.

ZOALS ik in het laatste hoofdstuk gezegd heb, rustte ik drie dagen te Garies, nam er de diensten op 24 Februarie 1895 waar, en was kort na middernacht, met mijn echtgenote, in de postkar gezeten. Door de langdurige droogte en de ontzenuwende hitte zijn onze trekdieren zo vermagerd en machteloos, dat ik genoodzaakt werd, gebruik te maken van de koets van Hare Majesteit.

Er zijn gemakkelijker rijtuigen in de wereld dan de postkar van Namakwaland, die van Piketbergstatie eenmaal per week over Garies en Bowesdorp naar de kopermijnen voortwaggelt!

LELIEFONTEIN.

Na een paar uren rijdens gaan we over een deel van de uitgestrekte gronden van de zendingstatie Leliefontein. De statie zelf ligt boven op het vruchtbare Kamiesgebergte. Maar het vaste eigendom daaraan behorende, beslaat een oppervlakte

van over de 200,000 morgen, beginnende in het Boesmanland, over de Kamiesbergen tot aan het Zandveld.

't Is het hart van Namakwaland, behelzende allerlei soorten van veld, voor groot- en kleinvee, de beste waters en zaailanden, waar duizenden zakken graan gewonnen kunnen worden. Welke prachtige plaatsen kunnen daar worden aangelegd! Welke schatten kunnen daar door nijvere handen worden vergaderd! Welke grote voorrechten bezitten die Hottentotten!

De eerw. Barnabas Shaw stichtte deze eerste Wesleyaanse gemeente van Zuid-Afrika in het jaar 1816, en sedert die tijd is hij onafgebroken onder de bearbeiding geweest van uitstekende leraars van dat genootschap.

De algemeen bekende "Old Boy" (eerw. Tindall), van Stellenbosch, heeft hier jaren lang met zegen gewerkt, en hij verstond de kunst om de Hottentotten in orde te houden en te *doen* werken. Hij was een vriend van al de boeren in het land.

De eerw. Baillie, later van Somerset West, stond ook vele jaren aan het hoofd van deze zendingstatie, en 't was in zijn pastorie te Leliefontein, dat de waardige predikant van Graaff-Reinet zijn voortreffelijke levensgezellin vond.

De leden van mijn gemeente, die hem in zijn jongelingsjaren gekend hebben, spreken nog dikwels van de vurige prediker,—mr. Charles Murray, en voegen er gewoonlijk bij: "Mr. Sarles was een

32 ONDERVINDINGEN VAN EEN JONGE

pêrderuiter soos daar min sal kom!" Het is waard der vergetelheid ontruk te worden, dat ds. Murray in drie dagen de reis van Clanwilliam naar Leliefontein te paard heeft afgelegd. Ik heb hem gevraagd, of 't de waarheid is, en hij heeft 't bevestigd.

Ja, de liefde maakt van verre afstanden maar min! Ik heb zijn 'record' gebroken, toen ik van Garies naar de Paarl in drie dagen reed met een soortgelijk doel als hij!

BOWESDORP.

Het is benauwd warm; de oostewind schijnt je merg in lood te veranderen; maar gelukkig hebben we nog een paar uur, voordat de zon zijn gevreesde gedaante boven de heuveltoppen zal vertonen. We spannen nu wat uit bij één van mijn ouderlingen, Jan Koegelenberg, te Rietfontein, en drinken koffie en nog eens koffie.

Omtrent acht uur op Maandagmorgen zakken we een lange steilte af en bevinden ons in een diep, nauw dal, aan alle kanten ingesloten door hoge bergen, met enige kokerbomen begroeid. Je kijkt tegen een berg, naar welke kant je ook uitziet.

Dit is de hoofdkerkplaats van onze gemeente, het beroemde Bowesdorp. Hier heeft ds. Hausman, de eerste leraar van de gemeente, zeven jaren

gewoond, totdat hij door gebrek aan water, genoopt werd naar de nabijheid van Springbok te verhuizen. In 1880, na een tienjarige arbeid nam hij het beroep aan naar Riebeekkasteel. Zes jaren bleef de gemeente onbearbeid, zodat de tegenwoordige predikant niet juist op een bed van rozen te land kwam, toen hij hierheen gezonden werd. "Doch, hulp van God verkregen hebbende, sta ik tot op deze dag."

Mijn ordening vond te Garies plaats, omdat er te Bowesdorp geen water was voor de trekdiere van de kerkgangers. Dit gaf aanleiding tot grote verdeeldheid in de gemeente, want velen zien ertegen op, dat het nieuwe dorpje Garies tot hoofdkerkplaats verheven zal worden. We zijn echter nu weer de beste vrienden, en ik heb aangename Zondagen alhier doorgebracht. Maar, hier wonen? Moe nie glo nie!

Er wonen slechts 'twee huisgezinnen te Bowesdorp: de huisvader van onze kostschool, die de zorg heeft over 35 kinderen, die in de oude pastorie gehuisvest zijn, een en Jood, die hier een bloeiende bezigheid drijft. Deze Jood, Mozes Shur, dwingt me sardijntjes, zalm, atjar en wat al lekker smaken zal, in de kist te pakken. Hij wil geen betaling aannemen:

"Meneer bid ver ons, en ons moet ver meneer sorre," is al wat hij zegt.

MESKLIP.

Maar, 't wordt tijd Bowesdorp te verlaten. We krijgen te Arkoop een voorspan van zeer luie dieren, en hoe nader naar de middag, hoe luier!

De hitte langs de Brandrivier is onbeschrijfelijk; de oostewind is als met vuurvonken beladen. Ik denk, dat de gezondheid van deze gewesten toe te schrijven is aan die machtige vijand, die de stijfhoofdigste bacillen, zonder enige plechtigheid, in het stof doen bijten. Na de oostewind krijgen we soms ook regen, zodat het goede vaak uit het kwade wordt geboren.

Eindelijk kregen we de plaats van onze bestemming in het gezicht—Mesklip,—de klip, waar, in het grijs verleden, de Bosjesman z'n mes placht te slijpen! Ou Vader Van Niekerk ontving ons met zijn gewone vriendelijkheid, en vroeg ons, of we eerst koffie wilden drinken en daarna eten, of omgekeerd? Ik zei: "Nee, Ou Vader, na dertien uren in de postkar, zullen we liever het bed kiezen!"

Er zijn grote klipbakken op deze plaats. Deze klippen, die een oppervlakte vertonen, gelijkende op misvormde schotels, vangen het regenwater op. Op de Kamiesbergen, waar er geen schaarsheid van water is, zijn de klippen niet hol, maar op deze trap, waarlangs we nu gereisd zijn, treft men ze op verscheiden plaatsen aan. Dikwels zijn de kleinere

klipgaten vol "toktokkies" en soortgelijk tuig. Dan is de smaak van het water minder aangenaam! De klipbakken van Namakwaland zijn echter reeds lang "boomschraap," en op vele plaatsen is er groot gebrek aan water. Waarlik, de nood is hoog gerezen.

ZILVERFONTEIN.

We hebben tot hiertoe in een noordelijke richting gereisd. Van hier gaan we verder in een noordoostelijke richting. We kregen een tentkar; het zeildoek bedekte slechts het bovenste gedeelte, doch een bonte doekkombers werd over de open plaats gespannen, en we reisden als koningskinderen voort naar Zilverfontein, de woonplaats van de altijd gastvrije en hulpvaardige broeder Esterhuizen.

Zilverfontein is zeer schoon gelegen. De bergen staan hier op eerbiedige afstand van de huizen en tuinen, terwijl ze op de meeste andere plaatsen elkander, als jongens op het voetbalveld, verdringen.

Deze plaats was vroeger de woonplaats van de kapiteins Cornelius Kok en zijn zoon, Adam Kok, later kapitein van de Grikwa's te Grikwastad en Philippolis. Hier ligt begraven de dappere vrouw van Christiaan Albrecht, één van de eerste zendelingen in de woestijnen van Groot Namakwaland. Afrikaner, de beruchte roverkapitein, die later een

36 ONDERVINDINGEN VAN EEN JONGE

voorbeeldige kristen geworden is, verwoestte de zendingstatie van de Albrechts te Warmbad. Na vele beproevingen keerden ze naar Kaapstad terug. Doch brandende van verlangen om de zegen des Evangelies onder de heidenen te verspreiden, ondernamen ze andermaal de gevaarvolle reize om de zending onder de Namakwa's, aan deze zij van de rivier, te Pella, te hervatten. De deelgenote van Albrechts lotgevallen mocht echter niet verder reizen; haar werk was afgedaan. Vijf dagen na haar aankomst is ze de rust des Heren ingegaan. Uit Namakwaland in de Hemel! Welk een overgang! Cornelius en Adam Kok bewezen grote diensten aan de afgematte reizigers. Dit vond plaats in het jaar 1812.

Christiaan Albrecht zette zijn reis voort naar Pella, waar hij geruime tijd arbeidde. Vijfhonderd zielen van zijn oude gemeente te Warmbad vonden hier een toevluchtsoord; vandaar het ontstaan van de naam Pella. Deze held onder de helden van het kruis stierf plotseling, toen hij op bezoek in de Kaapstad was. Zijn stoffelijk overschot rust naast dat van een ander groot man, de veelgeprezen en vaak verguisde Van der Kemp. Als we de geschiedenis van de baanbrekers van de zending lezen, dan moeten we onwillekeurig uitroepen: "Er waren reuzen in die oude dagen!"

Te Silverfontein toont men je ook het graf van Naugaap, de moordenaar van de zending Threlfall. Deze dienstknecht des Heren ging in 1826

naar Groot-Namakwaland. Te Warmbad nam hij Naugaap als gids in dienst, die hem de tweede nacht na zijn vertrek van die plaats vermoordde. De moordenaar werd gevangen genomen en naar de Kolonie gebracht. Te Clanwilliam werd het vonnis over hem geveld : hij moest namelijk teruggevoerd worden tot bij Zilverfontein, en door zes van zijn landgenoten worden doodgeschoten. De oude heer Piet Agenbag, een man van 93 jaren, die daarbij tegenwoordig was, kan je de geschiedenis haarfijn vertellen.

Maar je begint al te denken, dat als al die oude koeien uit de sloot gehaald worden, we dan nooit op Vrijdagavond te Nammies zullen zijn ! Wacht maar een weinig ! We zullen er wel komen ! Ik moet nog eerst hier kerk houden en enige kinderen dopen, en dan verlaten we de plaats, als 't je begint te vervelen.

Mijn vrouw gaat niet verder mee. Eenmaal heeft ze me door 't saaie Boesmanland vergezeld, maar ze is bijna zeker, dat dit niet weer gebeuren zal. En ik duid haar dit niet ten kwade ; want we hadden elke namiddag een donderstorm, en te middernacht een herhaling ervan ! En in die onherbergzame oorden is 't, alsof de donderknallen geweldiger zijn dan op andere plaatsen, terwijl het felle vuur dan in stromen van de hemel flikkert en je van angst ineen doet krimpen. Ons rijtuig schijnt het mikpunt te zijn van de bliksemstralen, die onafgebroken het zwerk verlichten.

38 ONDERVINDINGEN VAN EEN JONGE

Elk ogenblik kan 't laatste zijn. Gelukkig duurt die ontzettende strijd van de elementen niet lang, zodat men spoedig met de dichter kan zingen :

“ De donder, die al razend brulde,
En woud en veld met schrik vervulde,
Rolt nu niet meer door 't blauw azuur,
De lucht van zwaveldampen zwanger,
Verschrikt de reiziger niet langer,
En 't somber dal door bliksemvuur.”

Nu, ja, Vrouwtje, kuier dan maar lekker ! Over acht dagen ben ik, zo de Here wil, terug.

VI.

RIETFONTEIN.

PIET Van den Heever, één van die opréchte oude Afrikaners, die niet meer zo overvloedig zijn, staat met een kar en zes flinke paarden, om kwart voor vier in de namiddag van 27 Februarie gereed, om me naar de kerkplaats te Nammies te vervoeren.

Welke weg zullen we kiezen? Er zijn vele wegen, en alle laten veel te wensen over. Alle zijn eenzaam, zonder water, zonder mensewoning.

We besluiten over Rietfontein te gaan, de laatste bewoonde plaats op de grens tussen Namakwa- en Boesmanland. De weg is zwaar, maar er zijn niet zovele slaggaten. We hebben gelukkig een kapkar.

Ik vergeet de tijd nooit, toen ik die ganse weg, heen en terug, in een open rijtuig moest afleggen, in de heetste tijd van 't jaar. Dat was geen kinderspel, en dikwels steeg de zucht ten hemel: "Ach Heer, ontferm u mijner!"

40 ONDERVINDINGEN VAN EEN JONGE

Onze kar is zwaar beladen met kooigoed, kost, voeder en watervaatjes. En nu naar Rietfontein!

Er zijn fraaie tuinen en gebouwen op deze plaats. De fontein is zeer sterk, en het water is goed voor alle doeleinden. Rietfontein is de meest bevoorrechte plaats in deze gewesten. De eigenaar is verbazend rijk. Hij is de enigste boer, die schatrijk geworden is door middel van de kopermijnen. Vóór de dagen van de trein werd het kopererts in transportwagens naar Hondeklipbaai vervoerd. Op die wijze werd Albertus Roux rijk. Als een verstandig man kocht hij deze plaats en vele andere plaatsen in de omtrek en tot ver in Boesmanland.

We laten onze paarden goed drinken, want zulk water zullen we niet weer vinden. En nu, vaarwel voor een tijd aan de bewoonde wereld!

BOESMANLAND.

We hadden de bergen, spelonken en graniëtblokken van Namakwaland achter de rug, toen de zon ter kimme dook. Daar liggen nu de onafzienbare woestijnen van Boesmanland vóór ons oog. Van de Oranjerivier tot aan de Bokkeveldsbergen, waar die zich oplossen in de sedert eeuwen reeds ontzielde Knechtsvlakte; van de Kamiesbergen tot aan de grenzen van Kenhardt, en verder, strekt zich deze golvende eentonigheid uit.

Eenmaal heb ik dit land gezien, uitgedost in een heerlijkheid, die geen pen beschrijven kan. Gras en bloemen, verrukkelijke kleuren en verkwikkende geuren bedwelmen dan de reiziger. In zijn uitbundige vreugde rolt men als een gelukkig kind op dat veelkleurig en wonderschoon tapijt.

Maar, ik heb Boesmanland ook gezien, als het "machtig heir des Heren als het gedruis van een vuurvlam, die stoppelen verteert, erdoortrekt. Het land is vóór hetzelfde een luthof, maar achter hetzelfde een woeste wildernis."

Ik heb Boesmanland gezien, als ontelbare trekboeken de grond bedekken. Ze eten en verbrijzelen en vertreden het overige met hun voeten. De springbokplaag is een zwaarder straf dan de sprinkhanen.

Ik heb Boesmanland te dikwels gezien, als aanhoudende droogten, als verzengende oostewinden en brandende zonnestrallen hun gruwzaam werk hebben verricht. Twintigmalen heb ik, (zoals de eerw. Krönlein, zaliger nagedachtenis, placht te zeggen), die woestijnen, "gedoorkruis en gedoordwars."

Maar, ik begin weer mijn eigen bazuin te blazen, en daar ik niet een te fijn gehoor voor muziek heb, weet ik niet, hoe dat geklank mijn lezers ontsticht!

Het is ook al laat in de nacht; we spannen onze paarden, en wikkelen ons in onze warme yelkombaarsen, want de nachten zijn bitter koud. Ik heb vergeten waar we die nacht sliepen, maar

42 ONDERVINDINGEN VAN EEN JONGE

ik denk, dat 't op de plaats was, die gebukt gaat onder de naam van "Groot Kliphaakscheen"! In die uitgedroogde kleine vlei is er geen steen, die enigszins op dat lichaamsdeel gelijkt. De aannemelijkste oplossing is, dat een Boesman zijn haakscheen daar gestampt, en die wonderlike gebeurtenis door deze naam vereeuwigd heeft.

De oppervlakte van dit land bestaat uit kalkachtige aarde met een dun laag grof zand. Het is dus geen land voor korenboeren. Zoet gras van verschillende soorten bedekken grote gedeelten van het land. Al is het gras droog, konden de dieren er nog van leven, als er maar water was. De gouvernementsboer was geruime tijd aan 't werk, maar er was geen water te vinden. Op sommige plekken, waar er bij toeval bergen en heuvelen zijn, zal men misschien dammen kunnen maken; maar, of dat grof zand water houden zal, staat nog te bezien. Het grootste gedeelte van deze onafzienbare grasvlakten zal waarschijnlijk altijd een huilende wildernis blijven.

Boesmanland is nu in plaats opgemeten, die binnenkort verkocht zullen worden. De man, die de drie of vier vaste waters koopt, heeft dan het heft in handen. Zonder hem zal niemand zijn hand of zijn voet kunnen opheffen in het ganse land. Daar ligt het gevaar: Wat moet er van de arme zwerver worden, die niet in staat is 30,000 morgen gronds te kopen? En met minder kan zelfs de zwakste boer het niet stellen. Nu kan

hij nog bestaan onder de pachtwet. . . . En toch zal het beter zijn, als de plaatsen vaste eigenaars hebben. Het land zal dan van lieverlee bewoond worden. De eigenaar zal dan meer moeite doen om water te vinden, en niet zoals nu slechts achter de regen aantrekken. Vele Namakwalanders hebben me al gezegd: "als die plaatse in Boesmanland eiendomsgrond worde, dan laat ons vat oor die Grootrivier, want dan sal die wereld hier te nauw worde."

't Is een wonderlike trek in ons volkskarakter,— die trekgeest. Als iets ons tegengaat, als er te veel mensen dicht bij ons komen wonen, als er nieuwe belastingen op ons gelegd worden, als het wild beschermd wordt door de regering, als, . . . we hebben een afdoend middel tegen al die euvelen: . . . we trekken! We verliezen al ons vee in die nieuwe landen, sterven bij huisgezinnen uit, of worden vermoord door de barbaren, doch de trekgeest blijft voortbranden als een onuitblusselijk vuur.

Doch onze landgenoten zeggen: "Wat weet een predikant van zulke zaken? Waarom reist hij niet voort?"

Nu ja, Piet, span in, want van avond moeten we Brabees halen!

VII.

ALLERLEI.

DE zon, vrolik als een held om het pad te lopen, schijnt nu met een kracht, die ons amechtig maakt. Witdas, boordje en andere overtolligheden van de beschaafde wereld zijn dan ook gisteren reeds in de portmanteau weggepakt. Een stijf boordje, zich verlustigende in het zagen aan je verschrompeld vel, doet je duidelijk inzien, dat niet alleen sterke benen, maar ook een harde nek en een dik vel vereist zijn, om de weelde te dragen!

De hitte is dit jaar buitengewoon. Wat het zo onuithoudelijk maakt in deze streken is, dat er niets is, dat het oog bekoort en de gedachte aftrekt. Op andere plaatsen wordt 't ook warm, maar men ontmoet er een vriend; men ziet in de verte een rijtuig naderen; men bereikt een boereplaats, komt bij water, bij bomen. De aandacht wordt voor enige ogenblikken daardoor beziggehouden. Men heeft rust, verandering, verademing. Maar al deze heerlike zegeningen, waarvoor men de Heer misschien niet genoeg dankt, schitteren

in deze brandende zandwoestijnen door hun afwezigheid.

Hoe dikwels heb ik me reeds voorgenomen, niet weer in Februarije deze lange reizen te ondernemen! Maar, kom ik op een andere tijd, dan zijn de mensen uit elkaar. Dit is nu voor hen de geschiktste tijd, en daarom moet ik me de ongemakken laten welgevallen. Rood, als gekookte kreeften, sukkelen we dus, met onze van dorst versmachtende paarden, voort.

Gelukkig was Nols Maas, kort geleden, tot ver in de Kalaharie. Hij deelt zijn ondervindingen in dat akelig oord opgedaan, aan Van den Heever en mij mee, zodat we tot het besluit komen, dat, welbeschouwd, Boesmanland toch een zeer verkieslike woonplaats is!

Piet Van den Heever, die in de school van tegenspoed zijn opleiding heeft gehad, vergunt me ook een blik in zijn geschiedenis. Toen hij nog zeer jong was, ging zijn vader met een vrachtkoper van de mijnen naar Hondeklipbaai. Op weg, de wagen gesmeerd, stak de vader het lichterhout in de wagen tegen de haan van zijn geladen geweer. Het schot ging af, en de oude Van den Heever lag zieltogend in zijn bloed.

Toen Piet omtrent twaalf jaar oud was, kreeg hij zere ogen. Hij was veewachter. De zon was vreselijk warm, en eindelijk werd hij bijna geheel blind van pijn. Op het geblaas van de schapen kwam hij thuis, en stak zijn brandend aangezicht in

46 ONDERVINDINGEN VAN EEN JONGE

een emmer water, met het gevolg, dat hij één van zijn ogen verloor. Die man heeft tans maar één oog, maar de ogen van 25 snobs betekenen niets bij de eerlijkheid en liefde, die uit dat ene oog stralen. Zoals 't somtijds in deze onrechtvaardige wereld gaat, kreeg hij weinig of niets van het goed, dat hem toekwam. Hij moest als doodarm man het Boesmanland in, en de Heer zegent hem. Ou Piet gaat nog één dag een rijk man worden!

Onder zulk gezellig kout wordt de eenzame weg toch korter.

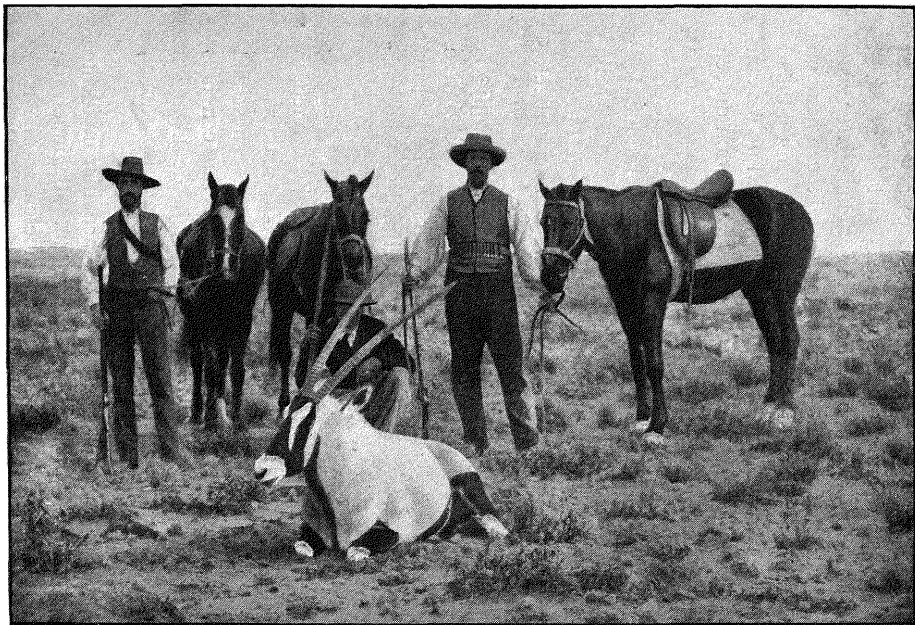
Dit land is echter niet altijd zo morsdood. 't Is omdat de droogte zo aanhoudend is, dat men weinig of geen leven ziet. Ik heb meer dan eens hier langs deze weg troepen van tienduizenden vrolijk huppelende springbokken aangetroffen. Ik zeg niet te veel. In onze huizen hebben we geen tapijten, maar vloermatten van springbokvel gemaakt.

Ook zijn hier nog zeer veel wilde struisen en grote troepen gemsbokken. Ik zal niemand kwalik nemen, die op deze dieren schiet, als ze dichtbij komen, want, waarlik, niemand heeft minder plezier van zijn leven dan de trekker in die woeste plaatsen!

En het vlees van de gemsbok?

“Kijk, hij smaak vorentoe!”

Geen wonder, dat enigen van die arme trekkers nog onlangs met £100 beboet werden voor het doden van een paar gemsbokken. Hoe het zij, ik

In Boesmanland op de Gemsbokjacht.

48 ONDERVINDINGEN VAN EEN JONGE

heb tamelijk dikwels gemsboksvlees gegeten, geen vragen doende, om des gewetens wil!

De trekpauwen zijn ook in sommige jaren zeer overvloedig. Ik herinner me, hoe ik eenmaal op mijn terugkomst al mijn patronen op wild had weggeschoten, zonder een hond haar af te maken. Ik had een enkel patroon over, en ik kwam op een grote troep trekpauwen af. Zal deze laatste kogel me weer in de achting van onze oude Hottentot herstellen? Ik vatte goed korrel, brandde los, en—de schone, vette vogel zonk ter aarde. Mijn eer was gered! Ik gaf de vogel aan de Hottentot, omdat hij me zó prees, dat ik me nu nog verbeeld, dat ik zeer goed schieten kan!

Men ziet hier een paar vogeltjes. Het wijfje is asvaal en het mannetje zwartvaal. Mooi zijn ze eigenlijk niet. Er is iets sombers in hun kleur. Men zegt, dat ze kapokvogels zijn, die zulke kunstige nesten uit wol van het kapokbosje maken.

Er is een ander vogel omtrent van de kleur en grootte van onze gewone vinken. Ze wonen in grote zwermen bij elkander. Ze maken een reusachtig nest in een boom. Zulk een nest ziet er dan uit, alsof het strooien dak van een huis erop gezet is. Onder het dak zijn de ingangen naar de vele nesten. Alle werken alzo samen, en toch heeft elk paartje zijn eigen nest.

Ook de namakwapatrijs ziet men hier in dichte zwermen naar het water vliegen. Beginnen de waters nu op te drogen, dan moeten ze alle naar

een vast water gaan om te drinken. Dan kan jij met elk schot een paar kooksels naar beneden brengen, maar ik niet, dank je! Het smart me nu nog aan het hart, als ik denk, hoe die gewonde kelkewijns met hun lieve, bruine oogjes me aanzagen, en een klagelijk "kirr!" "kirr!" "kirr!" uitten! Het is een lekker vogeltje, en ik heb dozijnen gedood, maar "kirr!" was te veel voor me!

De gemsbokmuizen—die we in menigte in Boesmanland aantreffen, zijn er niet zo slecht aan toe; want ze zitten in de schaduw van hun brede staarten, en schijnen dit als het doel van hun leven te beschouwen.